

zen. De tijden
at lag er veel
mesites, doch
op de flesch.
maar den uit-
zen voor een
auteurs met
kiespijn heeft,
n slapen ons
ons nog ver-

K. S.

EN KUNST

je van dezen
n. We hebben
woord „inter-
gaan. Zooals
s: niet in zijn
„oecumenisch“
„uriformiteits-“

umengaan van
chappen, bon-
sich met den
in zijn hooge
Nederlandsche
e e r d. Het
iden van „alle
l zijn, en zich
rk bestaat dan
rare Christge-
i Jezus Chris-
het algemeen
Woord zich af
de kerk zijn“.

„: welke laan-
chtelijk te on-
van het Evan-
e sacraments-
lijke tucht om
aanstelt naar

het dus voor
sbelijdenis ter
iden, die zich
kwaardige fa-
elke „de kerk
n eindelijk —
n opvattingen
nden — toch
en onmisbare
en,

igen inzichten
e zich buigen
i; zouden alle
handelen uit
n zouden alle
ansrecht ver-
mitsbegrip,
odje, van zijn

kerk van Jezus
bben van een
ng, welke door
Christusloocher-
Het Bijbelsch
wordt verduis-
is, wiens Zoon

ir Christenen“
i, ondanks al-
zingen wordt
i“ is geen ru-
versje tot de

d door eeden,
ke moorden,
iken aan onze

sterbeek, heeft
en t „Amen“
dichtingen en
verloochende
ware eenheid
ster had (Joh.
die in zijn ge-
met zijn Zoon
loen). En deze
en met lieden,
il huns hemel-

in de wereld-
Jezus Christus
geringe zaken,
an wat Augus-
zang schreef:
vaardig is, als
e lippen heeft

gelegd; daarom, ook al zouden wij overal rechts en links zoeken, wij zullen geen betere, voor dit doel meer geschikte liederen vinden dan de psalmen van David, welke de Heilige Geest hem heeft geïnspireerd en gedictieerd. Wij zijn er dan ook zeker van, wanneer wij ze zingen, dat God ons de woorden in den mond legt, precies alsof Hijzelf in ons zong tot verheerlijking van Zijn Naam". Daarom spoort Chrysostemus zoowel mannen, vrouwen als kleine kinderen aan „zich te gewennen aan het zingen der psalmen, opdat 't zingen als het ware een overpeinzing des harten worde, waarin men zich aansluit bij de vergadering der heilige engelen". Deze uitspraken werden met instemming door Calvin overgenomen in het voorwoord tot zijn eerste kerkboek. „Laat ieder nu zoo gewaarschuwd zijn", zoo besloot Calvin, „dat hij in plaats van holle en onbeteekenende..... bijgevolg slechte en schadelijke liederen te zingen, er zich nu aan gewenne deze Goddelijke en hemelsche lofzangen te zingen met den Godvruchtigen koning David".

Wells waar komt in deze citaten niet voldoende uit dat Calvin behalve de psalmen ook alle andere passen-de berijmde Schriftgedeelten met kracht tot kerkzang aanbeval. Maar wel blijkt duidelijk, dat hij, evenals Augustinus en Chrysostemus, elken uitmenschenlijke overleggingen geboren zang afkeurde voor kerkzang. Helaas heeft onze Synode van Middelburg, 1933, hier weinig rekening mee gehouden.

Het moet ons dan ook van het hart, dat wij niet kunnen gelooven aan een zangbundel, die zoowel „het nieuwe fundament in de wereldcrisis wil leggen" — dat kan alleen Gods Woord doen — als ook „de kerk van Jezus Christus tot een zingende kerk maken" — idem, idem — als ook tegelijk het ideaal van „interkerkelijken zang", en dan volgens de pluriformiteits-idee van den auteur, verwezenlijken. Deze idealen verteren elkander.

Alvorens nu een blik in 'dezen bundel te werpen, om te zien of de keus der liederen beantwoordt aan wat des schrijvers uitspraken doen verwachten, nog eerst een enkel woord over die „beweging".

Beweging is een dynamisch woord, dat het voor-deel heeft zoo vaag te zijn, dat het tegendeel haast nooit te bewijzen valt. Een vereeniging, een stichting, een naamloze vennootschap, zij alle hebben haar statuten, haar nauwkeurige omschrijving van doel, omvang en middelen. Een beweging niet alzo. Deze heeft niets van dit alles. Bij een beweging krijgt men den indruk, dat niet doelbewuste mannen en vrouwen aan den arbeid zijn, maar dat integendeel „iets" over die menschen komt. Er beweegt iets. Men wordt er-door gegrepen. Men doet mee, „beweegt" mee, tracht anderen te bewegen om evenzoo mee te bewegen. Zie-daar de beweging. En let nu eens op. Wee degene die niet mee beweegt! In tegenstelling tot de vereeniging, de stichting of de naamloze vennootschap etc., waar ieders deelname volkomen vrijwillig is, vergaat het de „neutrale" bij een „beweging" kwalijk: hij mag niet neutraal zijn, hij wordt tegenstander, dwarsklaker, domper genoemd, de beweging loopt hem zoo mogelijk onder den voet, de oven van Nebukadnezar is zijn deel.

Nu heeft ds Hasper hieraan stellig nooit gedacht, toen hij het woord „beweging" koos en herkoos en handhaafde en herhaalde bij zijn arbeid. Maar wij denken daar wel aan, wanneer we lezen dat deze be-weging een officiële kerkelijke erkenning heeft ver-kregen door de Haagsche Synode in September 1949. Want dit slaat dicht bij ons in. Reeds in 1943 heeft onze Generale Synode van Utrecht iets zeer goed-keurends over de psalmberijming van ds Hasper ge-zegd. En — na de scheuring — heeft onze Synode van Amersfoort (1948) wederom zich loffelijk uit-gelaten over dezen arbeid. Maar het staat zonder meer vast, dat onze Amersfoortsche Synode deze psalm-berijming allerminst gezien heeft als „het voornaam-ste onderdeel van de beweging: Geestelijke Liederen etc.", welke beweging „interkerkelijken zang, Christe-lijke eenheidsopenbaring en pluriforme fundamenteen onder ons verworpen volksbestaan" denkt aan te richten. Wanneer onze Generale Synode te Kampen het volgend jaar de nieuwe psalmberijming objectief en eerlijk zal kunnen beoordeelen, dan zal het goed zijn dezen uitstekenden arbeid van dezen zeer gewaardeerden auteur niet vooraf onverbreekelijk te koppelen aan een eenheidsbeweging van interkerkelijke allure.

D. W. L. MILO.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Ook in deze dagen van herinnering aan Nietzsche's sterfdag worden pogingen gewaagd om hem en zijn werk, die beide veel afschuw wekten, te rehabiliteeren. Hij zou geen vernier, doch een bouwv. een zie-ner, die den gang naar het nihilisme wees, maar het tevens wilde overwinnen.

Ik wees er reeds op, dat Rispens hem een christen noemt, zelfs in zijn „Antichrist". In het persoverzicht der „Reformatie" las U ook het oordeel van prof. Pos.

Prof. de Sopper zegt in zijn jongste interessante werk: „Dwaalwegen", dat christenen zich Nietzsche's

verwijt jegens het christendom als de oorzaak van alle kwaad, dat ons werelddeel trof, niet behoeven aan te trekken, omdat Nietzsche het echte Christendom niet heeft gekend. Wat hij met laaienden, alleverte-renden hartstocht bestrijdt is 'n parodistische caricatuur daarvan, die hij mede onder den invloed van Scho-penhauer abusievelijk voor het echte aanzag. En waar zijn onstuimig verlangen eigenlijk naar uitging is iets, dus Prof. de Sopper, dat alleen door het echte chris-tendom te verkrijgen is. Nu komt het er ulteraard hier maar op aan, wat men onder dat echt verstaat. Maar onjuist is zeker niet, wat deze geleerde verder op-merkt: „men heeft niet zonder reden in 't feit, dat zulk een tragiek na zooveel eeuwen nog mogelijk is, een ernstiger verwijt tegen het empirisch christendom ge-zien dan in al Nietzsche's investieven bij elkaar. Naar onze overtuiging ligt de fout niet hierin, dat de men-schen te christelijk zijn geweest, maar dat ze het niet genoeg, dat ze het in het geheel niet of te gebrekkig geweest zijn. Het lijkt ons onder alle omstandigheden een onjuiste diagnose, den achteruitgang van een pa-tiënt toe te schrijven aan de ondeugdelijkheid van een medicijn, dat hij niet heeft ingenomen. De menscheit heeft „wind" gezaaid en is er nu aan toe den „storm" die daaruit voortkomt te oogsten. Hosea 8 : 7. Wij verbazen ons niet over de dreiging die boven ons hoofd hangt".

Nu heeft Nietzsche allicht ook reeds in het gezin, waarin hij geboren werd, evenals Kierkegaard, een verzwakt christelijk geloof gevonden, en aan de uni-versiteiten wijt hij niet dan ondermijning der Schrift, verricht met een vroom gezicht. Tegen deze „halfheid" richtte zich ook wel zijn bittere spot, maar voorts was het wel degelijk tegen den Drieëenigen God, tegen den Christus der Schriften, dat zijn vreeselijke haat uit-ging.

Zijn ontzettende hoogmoed deed hem feitelijk zeg-gen: als er een God kon zijn, wilde ik het wezen; was er een Christus noodig, dan ben ik het.

Zijn haat ging wel degelijk tegen het Christelijk ge-loof uit, wat blijkt uit zijn vreeselijke woorden: dat de sterke rassen van noordelijk Europa den christelij-ken God niet van zich gestooten hebben, is voor hun religieuze begaving geen eere. Zij hadden met zulk een misgeboorte moeten afrekenen.

Hij kon aan het Woord des Heeren, aan Zijn ge-trouwwe kerk niet denken zonder in wilde woede uit te barsten. Zoo zelfs, dat een ongodst als Gide zei: er behoort een zekere waanzin toe om datgene te zeggen, wat hij durfde zeggen.

Dit alles leidt voor wie Nietzsche's geschriften kent geen twijfel.

Als er echter van eenige rechtvaardiging voor hem sprake kan zijn dan is het tegenover zijn eeuw. Tegen-over de onze.

Dan is het tegenover de afvallige christenen van zijn dagen, heel die negentiende eeuw met haar moder-ne „christendom" en haar onafhankelijke moraal. Te-genover al diegenen, die den Christus der Schriften wezenlijk verwierpen en Zijn Woord belaagden en toch de vruchten van het Christelijk geloof wilden behou-den, diegenen, die zooals hij zeide, al meer van mo-raal spraken naarmate zij het fundament er van af-braken.

Het is ook hierom, dat wij ons met hen bezig mo-gen houden.

Omdat gelijke dwaling nog werkt in onzen dag.

Ik denk nu slechts aan hen, die van een modern humanisme en socialisme of van een christelijk hu-manisme, dat zich evenzeer als Nietzsche afwendt van het Woord van onzen God, nog iets goeds, of aan hen die onder den schijn van dat Woord te aanvaarden, het verloochenen, en die daarvan nog allerlei heil voor het wankle Westen verwachten.

Voor Nietzsche was het als bij Ibsen: alles of niets. En hij koos voor het niets, het meest absolute nihi-lisme.

Heel anders dus als de profeet Elia het zei tot het naar den afgodendienst afwijkend volk, dat den dienst Gods met den dienst van Baäl wilde vereenigen: waar-om hinkt gij op twee gedachten? Zoo de Heere God is, volgt Hem na, en zoo het Baäl is volgt hem na.

Nietzsche koos voor Baäl, en de schijnvrome chris-tenen deden als het oude kerkvolk; zij zeiden niets of keerden zich met afschuw af van hem, die de conse-quentie hun liet zien van hun eigen doen.

Meent gij, zoo riep hij hen toe, dat gij het kwaad, dat op uw handelen volgt, kunt keeren door uw half-heid?

Laat ik het U dan doen zien: „onze gansche Euro-peesche cultuur beweegt zich reeds langen tijd met een marteling der spanning, die van jaar tot jaar groeit, als op een katastrofe, los, onrustig en gewel-dig gelijk een stroom, die naar het einde wil, die zich niet meer bezint, die vrees heeft zich te bezinnen". En daarin heeft hij gelijk gehad.

Prof. de Sopper zegt: die katastrofe nadert zelfs sneller dan hij gedacht heeft. Hij meende met deze woorden de volgende twee eeuwen te profeteeren. En niet alleen Europa, maar de geheele wereld is er nu in betrokken.

Nietzsche had gelijk tegenover een prediker van brutaal ongelooft als Strauss, die dacht, dat hij daar-mee volstrekt niet in conflict kwam met de traditio-neele moraal van weldadigheid en naastenliefde en menschenmin, spaarzame resten van een weggeworpen

christendom. Hooren wij van de ongeloovigen dezer dagen niet dezelfde klancken?

Nietzsche heeft als een stormwind de nevels van dit domme en laffe misverstand weggeblazen. Onze ide-alen, dus prof. de Sopper, laten zich niet zomaar van die z.g.n. mythologie losmaken als fijn goud uit het ruwe erts.

Hij had gelijk ook tegenover al diegenen, die mee-nen te beter christenen te kunnen zijn, naarmate zij te meer in wezen weigeren in een eenvoudig geloof alles voor waar en zeker te houden, wat het Woord Gods ons zegt. Die christenen, die voor niets zoo bang zijn dan voor niet wetenschappelijk te worden gehouden, want men kan zich toch niet tegen de resultaten der wetenschap verzetten, maar die dan toch christelijke dogmata willen handhaven.

Dit geldt ook voor vele geleerden onzer dagen. Ik denk nu aan Barth en ook aan zijn tegenstander Althaus, die in zijn dogmatiek — de Christelijke waarheid naar hij zegt — wel waarheden van het Christelijk geloof wil onderschrijven, maar „die oude theologie welke nog vasthoudt aan de beelden van een oertoestand en zondeval aan het begin der historie niet meer kan volgen". Dat kunnen wij theologen, dus verklaart hij, niet meer doen. Daar zijn „wij" boven verheven. „Das Paradies hat auf unsere Erde in unseren Welt wieder ein Ort noch eine Zeit gehabt". Dat is er dus nooit geweest. En vóór Adam was er, naar de natuur-wetenschap dan leert, reeds een heele ontwikkelings-geschiedenis van, ja stellig, van dier tot mensch.

Tegen al dezulken zegt Nietzsche: meen niet, dat gij het Christelijk geloof voor het leven zult behouden.

De stroom naar het nihilisme stort zich over U heen, ja wordt door U voortgestuwd.

Ook tegenover de humanistische moralisten heeft Nietzsche het gelijk aan zijn kant.

In zijn „Wille zur Macht" (17) zegt hij van de wijs-geeren van zijn tijd, dat zij de waardigheid van den mensch willen vasthouden met hun geloof, dat hun morele waarden cardinale waarheden zijn.

Wie God loslaat, zoo spot hij, houdt des te stren-ger vast aan het geloof in de moraal. Maar weet wel, gij kunt de moraal niet handhaven zonder godsdien-stig fundament. Gij maakt den weg naar het nihilis-me noodwendig.

Hij waarschuwd niet. Hij lachte er om, zooals de satan er om lacht. Hij verheugde er zich in met boos-aardig genot. Goed, maar wat hij daar zei, was waar, en onze tijd bevestigt het in dubbele mate.

In een der Duitsche wijsgeerige tijdschriften plaats-te een auteur Kierkegaard en Nietzsche naast elkan-der. Beiden, zoo zegt hij, zagen het nihilisme nade-ren. Beiden wilden het overwinnen.

Beiden zagen het kwaad van hun tijd. Kierkegaard zei: de tijd is alleen tijd geworden. Nietzsche noemde dit een overschatting van het oogenblik. De eeuwigheid zoo is wel meer gezegd, trekt uit het leven van West-Europa weg. Het „Jenseits" heeft geen kracht meer.

De schrijver acht dit het verschil tusschen die bei-den, dat Kierkegaard dit zag als de wortel, Nietzsche als het heilmiddel voor het kwaad, dat Europa trof.

Kierkegaard zei: waag den sprong in het geloof. Helaas wist hij niet wat het waarachtig geloof is. Het is niet de „eeuwigheid" die ons redden zal. Het is de Christus der Schriften, Die kan behouden.

Nietzsche zei: wilt gij van het dier afkomstig, dus een dier zijn, leef er dan ook naar. Zooals het nu is noem ik den mensch het meest mislukte dier, dat er is en komen kan.

Wij mogen wel concludeeren, dat zoowel Kierkegaard als Nietzsche den stroom naar het nihilisme hebben versterkt en nog versterken.

Want beiden leven door hun werken meer dan zij het in hun eigen tijd mochten ervaren.

Daar is voor Europa alleen uitkomst mogelijk, als het zich bekeert.

Prof. de Sopper meent, dat, als de crisis van heden is doorleefd, die bekeering ook komen zal. Als de bloeitijd van crisisphilosophieën en crisistheologieën is afgelopen, dan zal, als voor en na, de waarheid van het eeuwig Evangelie weer meer erkenning vin-den, dat van den verloren zoon vertelt: tot zich zelven gekomen zijnde, zeide hij: ik zal opstaan en tot mijn Vader gaan, en ik zal tot Hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd.....

Waarom houdt deze schrijver daar op?

Want de verloren zoon zei meer: Vader, ik heb ge-zondigd tegen den hemel en voor U.

Dat moet ons verloren geslacht weer willen erken-nen. Gezondigd door de verlaten van het Woord, door het verachten der ware kerk des Heeren, door den wereldzin in denken en handelen, die tegen al de ge-boden Gods durft in te gaan, door dat hinken ook op twee gedachten, het doen alsof men den Christus als Heer wil erkennen, terwijl men Zijn Woord ver-werpt, door dit vreeselijke zelfs, dat een zich gerefor-meerd noemend geslacht opnieuw diegenen durft ver-volgen, die getrouw naar het Woord Gods willen wan-delen.

Laat Nietzsche tot het huldig geslacht ook zeggen: wie zijn hart deelen wil tusschen den Christus der Schriften en een wereld die Hem verwerpt — hij is op den weg naar het nihilisme. Hij heeft geen kracht waarachtig in Gods kracht mede te werken tot het behoud. Ook onze tijd vraagt beslistheid.